

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 10-May 2025 yil
Ma'qullandi: 15-May 2025 yil
Nashr qilindi: 20-May 2025 yil

KEYWORDS

*globallashuv, er-xotin
munosabatlari, gender rollari,
ijtimoiy qadriyatlar, oilaviy
nizolar.*

GLOBALLASHUV JARAYONINING ER-XOTIN
MUNOSABATLARIGA TA'SIRI

A.X.Nurmonov

ISFT instituti o'qituvchisi, Oila va gender
ilmiy tadqiqot instituti doktoranti

G.M.Umarova

ISFT instituti 3- kurs talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15475599>

ABSTRACT

*Globallashuv jarayonining er-xotin munosabatlari-
ga ko'rsatgan ko'p qirrali ta'siri sotsiologik va psixologik
nuqtai nazardan tahlil etilgan. Axborot-kommunikatsiya
texnologiyalarining keng tarqalishi, gender rollarining
qayta shakllanishi, madaniy qadriyatlarning
transformatsiyasi va iqtisodiy omillar kabi asosiy
yo'nalishlarni ilmiy manbalar asosida yoritadi.
Shuningdek, globallashuv natijasida oilaviy rol va
vazifalarning o'zgarishi, er va xotin o'rtasida kelib
chiqadigan yangi ziddiyatlar, shuningdek, zamonaviy
jamiyatda moslashuv strategiyalari ishlab chiqish
zaruriyati ko'rsatib berilgan..*

Globallashuv bugungi davrning eng muhim ijtimoiy jarayonlaridan biridir. U insoniyat hayotining deyarli barcha sohalarini, shu jumladan oilaviy hayotni ham tubdan o'zgartirib yubordi. Bu o'zgarishlar, ayniqsa, er-xotin munosabatlarida chuqur sezilmoqda. An'anaviy qadriyatlar va gender rollari o'zgarar ekan, jamiyatda nikohning mazmuni, oila institutining funksiyalari va o'zaro munosabatlardagi muvozanat yangicha talqin etilmoqda. Ushbu maqolada globallashuv jarayonining er-xotin munosabatlariga ta'siri sotsiologik va psixologik nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Globallashuv atamasi ko'pincha iqtisodiy va siyosiy kontekstlarda ishlatiladi. Ammo u ijtimoiy institutlar, jumladan, oila institutining shakllanishi va rivojlanishiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Dunyoda axborot oqimlarining tezlashuvi, mehnat migratsiyasining ortishi, madaniyatlararo aloqalarning kuchayishi kabi omillar oilaviy munosabatlarning dinamikasini o'zgartirmoqda. Masalan, o'tgan asrlarda oila ko'proq iqtisodiy birlik sifatida mavjud bo'lgan bo'lsa, hozirda u ko'proq shaxsiy ehtiyojlarni qondiruvchi tuzilma sifatida qaralmoqda. Bu holat, ayniqsa, urbanizatsiyalashgan, texnologik rivojlangan hududlarda kuchliroq seziladi.

Zamonaviy texnologiyalar er-xotin o'rtasidagi muloqotga ijobiy va salbiy jihatlarida ta'sir ko'rsatmoqda. Bir tomondan, ijtimoiy tarmoqlar, messenjerlar, videomuloqot vositalari orqaligina uzoq masofalarda yashayotgan turmush o'rtoqlar bir-biri bilan aloqa qilib turish imkoniga ega. Bu global mehnat migratsiyasi sharoitida nihoyatda muhim omil hisoblanadi. Boshqa tomondan, virtual muloqot real hayotdagi hissiy yaqinlikni to'liq o'rnini bosa olmaydi. Ko'p hollarda er-xotin birga yashayotgan bo'lsa-da, telefon, planshet yoki noutbuk orqali tashqi dunyo bilan bog'lanib, o'zaro muloqotdan uzoqlashib boradi. Bu esa psixologik uzoqlashuvga, tushunmovchiliklarga va nizolarga olib kelishi mumkin. Globallashuv

jarayonida gender stereotiplari va an'anaviy rollar keskin o'zgarishga yuz tutmoqda. Ayollar ko'proq ta'lim olishmoqda, mustaqil iqtisodiy faoliyat bilan shug'ullanishmoqda. Bu esa er-xotin o'rtasida tenglik tamoyillarining shakllanishiga olib kelmoqda. Biroq bu tenglik har doim ham muvozanatli va uyg'un shaklda kechmaydi. An'anaviy oilaviy modelga asoslangan erkaklar va zamonaviy teng huquqli ayollar o'rtasidagi qarashlar farqi ko'p hollarda konfliktlarga sabab bo'ladi. Shu sababli, yangi gender me'yorlariga moslashish, muloqot madaniyatini rivojlantirish zarur. Globallashuv doirasida G'arb va Sharq qadriyatlari tobora yaqinlashmoqda. Bu holat ijobiy tajriba almashinuvi uchun imkoniyat yaratgani bilan birga, milliy mentalitet va qadriyatlarga ham tahdid solmoqda. Er-xotin munosabatlarida individualizm, shaxsiy erkinlik va avtonomiya g'oyalari tobora kuchaymoqda. Shu bilan birga, o'zaro hurmat, sabr-toqat, oila barqarorligi kabi qadriyatlar eskirib borayotgandek ko'rinmoqda. Bu jarayon o'zbek jamiyatida ham kuzatilmoqda. Ayniqsa, yoshlar orasida G'arb madaniyatiga ergashish, milliy qadriyatlarga loqaydlik holatlari er-xotin munosabatlarida nomuvofiqliklar, ajrimlar va ishonch muammolariga sabab bo'lmoqda. Globallashuv natijasida er-xotin munosabatlarida turli psixologik muammolar, masalan, yolg'izlik hissi, tushkunlik, befarqlik, ruhiy charchoq holatlari ortmoqda. O'zaro ishonch yo'qolishi, raqobat kayfiyatining kuchayishi, moddiy qadriyatlarga ortiqcha urg'u berilishi munosabatlarni murakkablashtirmoqda. Psixologik xizmatlarning kengaytirilishi, oilaviy maslahat markazlarining faoliyati bu muammolarni bartaraf etishda muhim vosita bo'lishi mumkin. Biroq bu xizmatlardan foydalanish madaniyatini shakllantirish va unga nisbatan ishonchni kuchaytirish ham dolzarb vazifadir.

Globallashuv jarayoni er-xotin munosabatlariga bir tomonlama emas, balki murakkab, ko'p qirrali ta'sir ko'rsatmoqda. Bu ta'sirlar orasida ijobiy imkoniyatlar ham, salbiy tahdidlar ham mavjud. Eng asosiysi, jamiyat bu o'zgarishlarga tayyor bo'lishi, an'anaviy qadriyatlarni zamonaviy ehtiyojlar bilan uyg'unlashtira olishi zarur. Aks holda, globallashuv oila institutining yemirilishiga sabab bo'lishi mumkin. Shu sababli, ushbu jarayonlarni ilmiy asosda tahlil qilish, ijtimoiy siyosatda oilani qo'llab-quvvatlashga qaratilgan strategiyalarni ishlab chiqish muhim hisoblanadi.

Xulosa. Globallashuv jarayoni zamonaviy jamiyat hayotining barcha sohalariga, xususan, oilaviy munosabatlarga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, globallashuvning asosiy ta'sir omillari – axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining keng tarqalishi, gender stereotiplarining o'zgarishi, iqtisodiy muvozanatlarning o'zgarishi va madaniy qadriyatlar transformatsiyasi — er-xotin munosabatlarining mazmuni, sifati va barqarorligiga bevosita ta'sir qilmoqda. An'anaviy oilaviy model asta-sekin erkin, teng huquqli va o'zaro mas'uliyat asosida shakllanayotgan zamonaviy model bilan almashmoqda. Bu esa bir tomondan ijobiy — shaxsiy erkinlik, fikrlar xilma-xilligi va tenglikni kuchaytirayotgan bo'lsa, boshqa tomondan – nizolar, tushunmovchiliklar va oila institutining zaiflashuvi kabi muammolarni yuzaga keltirmoqda.

Tadqiqot natijalariga ko'ra:

- Globallashuv er-xotin o'rtasidagi kommunikatsiya uslublarini o'zgartirmoqda;
- Iqtisodiy bosimlar va bandlikning o'zgarishi ayol va erkak rollarini qayta belgilamoqda;
- Yosh oilalarda an'anaviy qarashlar bilan zamonaviy qadriyatlar to'qnashuvi kuzatilmoqda;

• Madaniy individualizm kuchayib, ijtimoiy aloqalarning zaiflashuvi er-xotin o'rtasida emosional masofani oshirmoqda.

Shu bois, globallashuv sharoitida oilaviy barqarorlikni ta'minlash uchun quyidagi yo'nalishlar muhim ahamiyat kasb etadi:

- Oila psixologiyasi va zamonaviy kommunikatsiya madaniyatini targ'ib qilish;
- Milliy qadriyatlarni zamonaviy ijtimoiy kontekstda qayta talqin qilish;
- Ota-onalar va turmush qurayotgan yoshlarga gender tengligi, o'zaro hurmat va mas'uliyat asoslarini o'rgatish;
- Globallashuvning salbiy oqibatlarini kamaytiruvchi ma'naviy-ma'rifiy strategiyalarni ishlab chiqish.

Yuqoridagilardan kelib chiqib aytish mumkinki, globallashuv jarayonida er-xotin munosabatlarini muvozanatda ushlab turish faqat an'anaviy qadriyatlarga tayanish bilan emas, balki zamonaviy yondashuvlar, ilmiy tahlil va ijtimoiy ongning uyg'un rivojlanishi orqali amalga oshiriladi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdurahmonova G. Globallashuv jarayonining ijtimoiy munosabatlarga ta'siri. – 2022. – Fan nashriyoti.
2. Karimova M. Oila psixologiyasi: nazariya va amaliyot. – 2020. – O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi.
3. G'ulomov S. Globallashuv va madaniy qadriyatlar. – 2019. – Iqtisodiyot nashriyoti.
4. Xodjayeva D. Er-xotin munosabatlarida kommunikatsiya madaniyati // Pedagogik mahorat. – №4. – 2021. – B. 45–50.
5. Mirzayev R. Oila va jamiyat: psixososial yondashuvlar. – 2018. – Yangi asr avlodi.
6. Mahmudova N. Gender rollari va ularning zamonaviy oila modeliga ta'siri // Ijtimoiy fanlar. – №2. – 2023. – B. 67–72.
7. Tohirov B. Sotsiologiya asoslari. – 2017. – Ilm ziyo nashriyoti.
8. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. Aholining ijtimoiy-demografik holati: statistik to'plam. – 2023. – Toshkent.
9. Azizxo'jayev A. Zamonaviy o'zbek oilasining psixologik muammolari // Milliy uyg'onish. – №3. – 2021. – B. 38–44.
10. Baxtiyorov T. Globallashuv davrida oila institutining o'zgarishi. – 2022. – Ziyo Press.